

УДК 37.091:37.048:316.77:02

Олексій Кобелєв,

д-р наук із соціальних комунікацій, професор Харківської державної академії культури

Олена Мар'їна,

канд. наук із соціальних комунікацій, доцент Харківської державної академії культури

«Інформаційний аналіз і консалтинг» у системі підготовки спеціалістів бібліотечно-інформаційної сфери

Розглядаються роль, форма та зміст навчальної програми дисципліни «Інформаційний аналіз і консалтинг». Визначаються особливості її викладання на факультеті соціальних комунікацій Харківської державної академії культури для студентів зі спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографознавство».

К л ю ч о в і с л о в а: інформаційний аналіз і консалтинг, інформаційна аналітика, інформаційно-аналітичні технології, навчальна дисципліна.

Сучасний етап розвитку суспільства вирізняється значними обсягами здобутих знань, які в поєднанні з постійною модернізацією процесів їхньої генерації та засобів комунікації, виступають головним чинником нарощування національного продукту, успішності економіки, запорукою національної безпеки. Все це посилює роль освіти, особливо вищої – найважливішого чинника соціального й економічного прогресу як людства загалом, так і окремої країни. При цьому, на відміну від попередніх часів, сьогодні недостатньо знань, навичок, вмінь, здобутих одного разу. Зовнішнє середовище стає дедалі мінливішим: постійно збільшується обсяг інформації, який потребує своєчасної оцінки й переробки. Сучасне суспільство характеризується як «knowledge based society» – «суспільство, що ґрунтується на знаннях». Це відображено в новому концептуальному підході, який передбачає освітню активність суб'єктів протягом усього життя. За таких умов людина прагне не тільки отримати «сигнал» про здобуту освіту, а й бажає за допомогою освіти виробити нові професійні та індивідуально-психологічні якості, зокрема, бути здатною до комунікації та творчості, до прийняття оптимальних рішень, виявляти мобільність, адаптивність до умов, що постійно змінюються, тощо. Головною компетенцією індивіда стає вміння навчатися, знаходити потрібну інформацію, адже лише

це дає йому змогу забезпечити успіх у новому суспільстві. Тому саме бібліотека виступає важливим елементом в інформаційно-аналітичній інфраструктурі суспільства, що створюється [9]. Для цього бібліотечна установа має необхідні ресурси, можливості та досвід роботи з інформацією. Це, з одного боку, дозволить оптимізувати інформаційно-аналітичне забезпечення різних суспільних підсистем, а з іншого – довести суспільству доцільність існування розвинутої і модернізованої системи бібліотек [1; 13].

Накопичений досвід інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек [1–3; 8; 11; 13; 14] засвідчує необхідність певної спеціалізації аналітичних працівників у бібліотеках: фахівці спеціалізованих інформаційно-аналітичних відділів (аналітик-когнітолог, аналітик-експерт); співробітники, що виконують інформаційно-аналітичні завдання в інших структурних підрозділах бібліотеки (бібліограф-аналітик). Кожна така категорія працівників потребує відповідної інформаційно-аналітичної підготовки. Тому сучасна система бібліотечної освіти має передбачати введення нових спеціалізацій, а саме, «аналітик-когнітолог», «аналітик-експерт», «бібліограф-аналітик». Така спеціалізація, в свою чергу, є засобом підвищення конкурентоспроможності освітніх послуг вищів культури та бібліотечної професії на ринку праці. Саме тому формування кадрового ресурсу

з питань інформаційно-аналітичної діяльності бібліотеки набуває стратегічного значення [8] та значною мірою актуалізує питання надання студентам бібліотечних факультетів, зокрема і факультету соціальних комунікацій Харківської державної академії культури, відповідних знань та навичок, насамперед, через розроблення та запровадження навчальних дисциплін інформаційно-аналітичної спрямованості. Останні, до речі, вже були предметом розгляду в низці публікацій [5–8].

Інформаційна аналітика в останні роки розглядалася в дослідженнях Г. Гордукалової, П. Конотопова, І. Кузнецова, Ю. Курносова, І. Левкіна, О. Матвієнко, І. Мелюхіна, В. Пархоменка, О. Пархоменка, В. Онопрієнка, Е. Семенюка, Г. Сілкової, Н. Слядневої, М. Сороки, С. Терещенка, М. Тихомирова, Л. Філіпової, В. Чистякова. Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек висвітлена в працях В. Бондаренко, А. Вітушка, Н. Вітушко, О. Ворошилова, В. Горового, Т. Гранчак, В. Ільганаєвої, С. Кулицького, В. Кушерця, А. Павленко, В. Пальчук. Але як окрема навчальна дисципліна «Інформаційний аналіз і консалтинг» у вітчизняних дослідженнях не вивчалася.

Метою статті є розкриття ролі, форми та змісту курсу «Інформаційний аналіз і консалтинг», що читається на факультеті соціальних комунікацій Харківської державної академії культури, і виступає одним із базових у підготовці спеціалістів зі спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія». Зміст курсу становлять теоретичні та практичні засади інформаційно-аналітичної діяльності, принципи, методи, методики застосування інформаційно-аналітичних технологій [4].

Інформаційно-аналітична діяльність – особлива сфера людської діяльності, покликана задовольняти інформаційні потреби суспільства за допомогою аналітичних технологій через перероблення вихідної інформації і отримання якісно нового знання [2; 3; 10; 11; 13; 15; 16]. Інформаційна аналітика виконує, насамперед, завдання якісно-змістовного перетворення інформації, функціонально перетинаючись у цій площині з науковою (виробництво нового знання) й управлінською (розроблення варіантів вирішень, сценаріїв) діяльністю [17, с. 15].

Останні дослідження інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек України [1–3; 11; 13; 14] дають підстави констатувати, що інформаційна аналітика в бібліотеках є еволюційно об'єктив-

ним процесом посилення їх комунікаційних функцій в умовах ускладнення соціально-комунікаційної взаємодії. Значний позитивний вплив на нарощування інформаційно-аналітичної діяльності в бібліотеках справляє такий чинник, як трансформація самої бібліотеки. Остання нині стала провідним комунікаційним центром, пройшовши значний шлях від накопичення, зберігання, оброблення та розповсюдження документної інформації, організації інформаційного обслуговування до роботи із конструктами знань.

Серед питань, які вирішує бібліотечна аналітика, можна виокремити такі: аналіз й оцінка стрімко зростаючих потоків інформації, зокрема й мережевих, їх перероблення та виробництво інформаційно-аналітичних продуктів згідно з потребами відповідної категорії користувачів; підготовка їх (продуктів) для використання в найзручнішому форматі через вивчення та прогнозування інформаційних потреб користувачів [8, с. 38]. Саме тому в сучасному бібліотекознавстві спостерігається посилення інтересу до загальних понять «інформація», «знання», їх різного тлумачення. При цьому, якщо інформаційна функція передбачає введення в обіг та організацію інформаційних ресурсів, доступ до інформації, її поширення, обмін нею, то когнітивна функція обмежується переважно процесами доступу, аналізом, синтезом і наданням знань, проведенням наукових досліджень бібліотекою. Це пов'язано, поперше, з тим, що сама соціально-комунікаційна діяльність розглядається як реакція на суспільну потребу обробляти, зберігати і передавати знання (що завжди було невід'ємним атрибутом людської діяльності), а сутність бібліотечної діяльності полягає в тому, що вона забезпечує доступ до знань; по-друге – з сучасними тенденціями розвитку соціальних комунікацій. У структурно-організаційному плані це проявляється через запровадження документно-інформаційних і когнітивних структур системи соціальних комунікацій [10].

«Інформаційний аналіз і консалтинг» – навчальна дисципліна, яка в контексті сучасних досягнень бібліотекознавства, соціальних комунікацій, інформатики, аналітики, циклу комп'ютерних наук посилює не тільки теоретичну та практичну професійну підготовку фахівців спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія».

Мета зазначеної навчальної дисципліни – оз-

найомлення студентів з теоретико-методологічними основами інформаційного аналізу та консалтингу. Вона орієнтована на з'ясування сутності, змісту, мети і завдань інформаційного аналізу та консалтингу, напрацювання методологічного інструментарію, виявлення взаємозв'язків з іншими науками, з'ясування сучасного стану їх розвитку. Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких завдань:

- засвоєння теоретичних основ інформаційно-аналітичної та консалтингової діяльності;
- набуття практичних навичок інформаційно-аналітичної та консалтингової діяльності;
- виявлення передумов і закономірностей інформаційно-аналітичної та консалтингової діяльності;
- систематизація наукових знань про інформаційний аналіз і консалтинг;
- розкриття змісту технології організації діяльності інформаційно-аналітичних та консалтингових служб;
- знайомство з існуючими класифікаціями інформаційно-аналітичних продуктів і послуг як результату інформаційно-аналітичної та консалтингової діяльності;
- опанування методикою створення інформаційно-аналітичних продуктів.

Завдяки теоретичним та практичним напрацюванням вітчизняних, зарубіжних фахівців визначено такі вимоги до знань, умінь, навичок студентів, котрі вирішили прослухати курс «Інформаційний аналіз і консалтинг». Зокрема, майбутній фахівець-аналітик повинен:

- володіти знаннями з історії, теорії інформаційно-аналітичної діяльності та консалтингу;
- розуміти сутність, мету, завдання та основні види інформаційно-аналітичних технологій;
- знати принципи інформаційно-аналітичної та консалтингової діяльності;
- визначати функції інформаційного консалтингу;
- володіти принципами створення інформаційно-аналітичних структур, розрізняти особливості їх інформаційних, кадрових, матеріальних та фінансових ресурсів;
- знати методики створення інформаційно-аналітичних продуктів.

Окрім того, студент повинен вміти:

- аналізувати діяльність інформаційних служб різних видів;
- застосовувати на практиці основний інструментарій аналітичної діяльності;

- використовувати методики створення інформаційно-аналітичних документів та їх надання користувачам.

Курс «Інформаційний аналіз і консалтинг» майбутніми спеціалістами на факультеті соціальних комунікацій ХДАК вивчається протягом одного (9-го) семестру. На це навчальним планом для денного відділення відводиться 20 лекційних, 12 семінарських, 32 практичні години та самостійна робота (80 годин). Навчальна дисципліна складається з чотирьох модулів, які охоплюють 10 тем, пов'язаних між собою змістовно.

Перший модуль утворюють 3 теми, присвячені теоретичним засадам інформаційно-аналітичної діяльності: Тема 1. Інформаційно-аналітична діяльність: функціонально-діяльнісна характеристика; Тема 2. Генеза інформаційно-аналітичної діяльності; Тема 3. Технології інформаційно-аналітичної діяльності.

Другий модуль складається з двох тем, які розкривають теоретичні основи інформаційного консалтингу: Тема 4. Інформаційний консалтинг: сутність, завдання, історія становлення; Тема 5. Інформаційно-консалтингові технології.

Третій модуль «Специфіка інформаційної аналітичної та консалтингової діяльності в суспільних підсистемах» містить 3 теми: Тема 6. Стан, тенденції розвитку вітчизняної інформаційно-аналітичної інфраструктури та інституту консалтингу; Тема 7. Незалежні комерційні інформаційно-аналітичні та консалтингові служби; Тема 8. Інформаційно-аналітична та консалтингова діяльність бібліотек.

Четвертий модуль «Технологізація інформаційно-аналітичної та консалтингової діяльності» об'єднує дві теми: Тема 9. Технології інформаційно-консалтингового обслуговування; Тема 10. Інформаційно-аналітичні продукти та послуги бібліотек: типологія та методика підготовки.

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі іспиту. Передбачено також рубіжні етапи контролю у формі усного опитування, перевірки конспектів, тестування, практичних занять.

Опануванню інформаційно-аналітичними технологіями сприяє блочно-модульний принцип структурування інформаційно-аналітичних знань, які формують у студентів уміння і навички інформаційного аналізу, розвивають творчі здібності. Розвиток і поглиблення знань з інформаційного аналізу та консалтингу формують у слухачів сучасний світогляд, озброюють їх інформацією інно-

ваційного характеру, уміннями практично її використовувати при вирішенні професійних, організаційних та управлінських проблем не тільки в окремо взятій бібліотеці, а й в інформаційно-бібліотечній сфері загалом.

Отже, зміст курсу «Інформаційний аналіз і консалтинг» розкриває історичні, теоретико-методологічні основи інформаційно-аналітичної та консалтингової діяльності, інформаційного аналізу й технології моніторингової діагностики об'єкта, надає студентам необхідні теоретичні і практичні знання з управління інформаційно-аналітичною та консалтинговою діяльністю бібліотеки в умовах ринкової економіки. Як засвідчують результати досліджень [2; 10; 11; 14], організація інформаційно-аналітичної роботи в бібліотеці залежить від розмірів останньої та наявності в ній відповідної організаційної структури. У невеликих бібліотеках усі обов'язки з проведення інформаційно-аналітичної діяльності може виконувати одна людина, у великих і середніх – необхідні колективні зусилля. Можливі два варіанти організації інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек. Перший припускає розподіл завдань інформаційно-аналітичної діяльності між існуючими відділами бібліотеки. Це має сенс для тих бібліотек, де створення інформаційно-аналітичного підрозділу (відділу) на постійній основі є недоцільним, або неможливим щодо витрат на його утримання.

Другий варіант – створення самостійного аналітичного підрозділу (служби, відділу) в організаційній структурі бібліотеки. Така організація інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек може вважатися найдоцільнішою, бо саме в таких структурах існує можливість зібрати аналітиків різної спрямованості.

Водночас дослідження сайтів провідних вітчизняних бібліотек [10] виявили тенденцію розподілу функцій і завдань ІАД між їх окремими відділами. Так, серед 32 обстежених бібліотек лише в 6 є 9 спеціалізованих відділів з інформаційно-аналітичної роботи. У більшості ж українських бібліотек інформаційно-аналітична робота «розпорошена» по різних підрозділах. Насамперед це інформаційно-бібліографічні (довідкові) відділи та відділи з наукової та методичної роботи. Тобто, інформаційно-аналітична діяльність для більшості наших бібліотек залишається інструментом поліпшення внутрішньобібліотечних процесів, а не продуктом, що безпосередньо пропонується користувачам.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягають, по-перше, у виявленні та узагальненні досвіду роботи випускників-бібліотекарів ХДАК, котрі, прослухавши курс «Інформаційний аналіз і консалтинг» справляють позитивний вплив на діяльність сучасних бібліотек. Їх напевно доцільно проводити в межах більш масштабних досліджень, спрямованих на з'ясування відповідності навчальних курсів потребам практики. По-друге, в оновленні та підвищенні рівня методичного забезпечення навчальної дисципліни «Інформаційний аналіз і консалтинг». По-третє, зважаючи на зростання ролі навичок інформаційно-управлінського аналізу, умінь раціонально працювати з інформацією, забезпечувати ефективність навчання і практичної діяльності у різних сферах і галузях, цілком виправданим буде введення, звісно з певною адаптацією, зазначеного курсу до навчальних планів підготовки фахівців і з інших спеціальностей.

Список використаних джерел

1. *Ворошилов О.* Інформаційно-аналітичні підрозділи бібліотек в умовах розвитку електронного середовища / *О. Ворошилов* / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; [редкол. : *О. С. Онищенко та ін.*] // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського.* – К., 2008. – Вип. 21. – С. 16–23.
2. *Гордукалова Г. Ф.* Аналіз інформації: технології, методи, організація : *учеб.-практ. посібник* / *Г. Ф. Гордукалова.* – СПб. : Професія, 2009. – 512 с.
3. *Льганаєва В. О.* Аналітика в структурі бібліотечної діяльності / *В. О. Льганаєва* // *Вісник Харківської державної академії культури* : зб. наук. пр. – Х., 2007. – Вип. 23. – С. 109–117.
4. *Інформаційний аналіз і консалтинг* : *прогр. та навч.-метод. матеріали до курсу для студ. спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія», спеціалізації «Бібліотекознавство та інформаційна діяльність»* / *Харк. держ. акад. культури* ; *уклад. О. М. Кобелев, О. Ю. Мар'їна.* – Х., 2015. – 46 с.
5. *Кобелев О.* «Інформаційна аналітика» як дисципліна для підготовки магістрів зі спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографознавство» / *Олексій Кобелев* // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського* : [зб. наук. пр.] / *НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України.* – К., 2012. – Вип. 33. – С. 106–111.
6. *Кобелев О. М.* «Аналітика тексту» як навчальний курс для бакалаврів зі спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографознавство» / *О. М. Кобелев* / *М-во культури України, Харк. держ. акад. культури* ; [редкол. : *В. М. Шейко (відп. ред.) та ін.*] ; *за заг. ред. В. М. Шейка* // *Вісник Харківської державної ака-*

демії культури : зб. наук. пр. – Х., 2012. – Вип. 37. – С. 128–136.

7. *Кобелев О. М.* «Организація діяльності інформаційно-аналітичних служб» у комплексі дисциплін для підготовки документознавців / О. М. Кобелев // Світ соціальних комунікацій. – 2012. – Т. 7. – С. 39–42.

8. *Кобелев О. М.* Інформаційно-аналітична складова в системі підготовки фахівців соціально-комунікаційної сфери // Вісн. Кн. палати. – 2015. – № 12 – С. 38–41.

9. *Кобелев О. М.* Інформаційно-аналітичний супровід освітньої підсистеми суспільства / М-во культури і туризму України, Харк. держ. акад. культури ; [ред. кол. : В. М. Шейко та ін.] // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. – Х., 2015. – Вип. 47. – С. 90–99.

10. *Кобелев О. М.* Інформаційна аналітика в організаційній структурі провідних бібліотек України (за матеріалами аналізу їх сайтів) / О. М. Кобелев, Н. М. Чжен // Вісн. Кн. палати. – 2014. – № 12. – С. 26–28.

11. *Кобелев О. М.* Інформаційна аналітика в структурі бібліотечної діяльності в Україні : монографія / О. М. Кобелев. – Х., 2012. – 246 с.

12. *Курносоев Ю. В.* Аналітика, методологія, технологія і організація інформаційної аналітичної ра-

боти / Ю. В. Курносоев, П. Ю. Конотопов. – М. : РУСАКИ, 2004. – 512 с.

13. *Павленко А.* Розвиток аналітичної діяльності бібліотек у контексті запитів постіндустріального суспільства / А. Павленко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2009. – Вип. 25. – С. 173–176.

14. *Пальчук В.* Бібліотеки в інформаційно-аналітичному забезпеченні органів державної влади : моногр. / В. Пальчук ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, наук. ред. В. М. Горювий. – К., 2014. – 314 с.

15. *Пархоменко В. Д.* Інформаційна аналітика у сфері науково-технічної діяльності : моногр. / В. Д. Пархоменко, О. В. Пархоменко. – К. : УкрІНТЕІ, 2006. – 224 с.

16. *Семенюк Е. П.* Інформаційно-аналітична діяльність у структурі та механізмах соціальної практики / Е. П. Семенюк // Науково-технічна інформація. – 2003. – № 2. – С. 42–44.

17. *Сляднева Н. А.* Информационно-аналитическая деятельность : проблемы и перспективы / Н. А. Сляднева // Информационные ресурсы России. – 2001. – № 2. – С. 14–21.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2016 р.

UDC 37.091:37.048:316.77:02

Oleksii Kobelev,

Doctor of Social Communications, Professor, Kharkiv State Academy of Culture

Olena Marina,

PhD, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture

«INFORMATION ANALYSIS AND CONSULTING» IN THE SYSTEM OF TRAINING OF SPECIALISTS IN LIBRARY AND INFORMATION SPHERE

In article are considered the the role, the form and the contents of the curriculum of discipline «the information analysis and consulting». Features of its teaching at faculty of social communications of the Kharkiv state academy of culture for masters on a speciality «Bibliology, library science and bibliography» are defined.

К л ю ч е в ы е с л о в а : information analysis and consulting, an information analytics, information-analytical technologies, a subject matter, library science.

УДК 37.091:37.048:316.77:02

Алексей Кобелев,

д-р наук по социальным коммуникациям, профессор Харьковской государственной академии культуры

Елена Марьяна,

канд. наук по социальным коммуникациям, доцент Харьковской государственной академии культуры

«ИНФОРМАЦИОННЫЙ АНАЛИЗ И КОНСАЛТИНГ» В СИСТЕМЕ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННОЙ СФЕРЫ

Рассматриваются роль, форма и содержание учебной программы дисциплины «Информационный анализ и консалтинг». Определяются особенности ее преподавания на факультете социальных коммуникаций Харьковской государственной академии культуры для студентов по специальности «Книговедение, библиотекведение и библиографоведение».

К л ю ч е в ы е с л о в а : информационный анализ и консалтинг, информационная аналитика, информационно-аналитические технологии, учебная дисциплина.